

Bijlage P bij de Vraagspecificatie Projectmanagement

Titel: Protocol Vogelgriep

Zaaknummer	31212628
Datum	1 juni 2026
Versie	1.0
Status	Definitief

Colofon

Uitgegeven door

Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat
Rijkswaterstaat Programma's, Projecten en Onderhoud
Postbus 2232
3500 GE Utrecht

Inhoud: Leidraad omgang met wilde dieren met vogelgriep versie 2 okt 2024
Werkinstructie vogelgriep ZD 2025

Leidraad omgang met wilde dieren met vogelgriep

VERSIE 2 (OKTOBER 2024)

Inhoudsopgave

Voorwoord.....	2
Inleiding.....	3
Hoofdstuk 1 Rollen en verantwoordelijkheid.....	4
1.1 Wettelijk plicht en rol ministerie van LVVN.....	4
1.2 Het Landelijk Platform Vogelgriep in wilde dieren.....	5
De Landelijke regie	5
Landelijk.....	5
Hoofdstuk 2 Wie zijn er mogelijk direct betrokken bij de omgang met wilde vogels met vogelgriep?	7
Hoofdstuk 3 Het melden van dode wilde vogels en zoogdieren met vogelgriep	9
Hoofdstuk 4 Wanneer, welke, dode wilde vogels en zoogdieren opruimen.....	10
Hoofdstuk 5 Persoonlijke beschermingsmaatregelen	11
5.1 Bedrijfsmatig hanteren van zieke en dode dieren.....	11
5.2 Opruimen van enkele dode vogels (door particulieren)	12
Griepvaccinatie.....	12
Hoofdstuk 6 Het afvoeren van kadavers	14
Hoofdstuk 7 De omgang met zieke levende vogels	15
Hoofdstuk 8 Dierenhulpverleners.....	16
Hoofdstuk 9 Overige partijen	17
Bijlage I: AI Impact adviezen karkassen	
Bijlage II: AI Impact adviezen broedkolonies	
Bijlage III: Handreiking vogelasielen	
Bijlage IV: Factsheet Fryslân Vogelgriep 6.0	
Bijlage V: Vogelsterftekaart	
Bijlage VI: Handleiding Vogelgriep app	

Voorwoord

Dit is de herziene versie van de Leidraad "omgang met wilde vogels met vogelgriep" die in november 2022 werd gepubliceerd. Omdat de leidraad niet meer uitsluitend gaat over vogelgriep in wilde vogels is de naam aangepast naar "omgang met wilde dieren met vogelgriep". De leidraad is op een aantal punten aangevuld met nieuwe inzichten, afspraken en adviezen. Deze nieuwe versie staat op zichzelf en vervangt de vorige versie.

Deze leidraad gaat onder andere over het opruimen van dode in het wild levende vogels (hierna: wilde vogels), waarvan wordt vermoed dat ze besmet zijn met hoogpathogene vogelgriep (HPAI) en de omgang met zieke wilde vogels. Deze leidraad ziet met name toe op de situatie waarin grote aantallen wilde vogels in Nederland doodgaan, in grote waarschijnlijkheid aan een hoogpathogeen vogelgriepvirus. Daarnaast gaat de leidraad op een aantal punten in op de omgang met dode wilde zoogdieren waarvan vermoed wordt dat zij vogelgriep hebben. Zo kunnen dode zoogdieren, naast dode vogels, ook in de vogelgriepapp gemeld worden.

Het opruimen van kadavers van wilde vogels kan belangrijk zijn om besmetting van mensen, in het wild levende dieren en gehouden dieren te voorkomen. Het niet opruimen van grote hoeveelheden dode dieren kan ook andere ziekten in de hand werken, zoals botulisme, en kan invloed hebben op de waterkwaliteit. Het is daarom belangrijk dat grote aantallen dode vogels opgeruimd worden.

Het opruimen van dode wilde vogels met vogelgriep is een complex vraagstuk dat vanuit verschillende perspectieven gezien kan worden. De afweging waar en wanneer dode wilde vogels opgeruimd moeten of kunnen worden is niet eenduidig. Opruimen op stranden, op openbare plaatsen of juist in natuurgebieden of broedkolonies vraagt ieder zijn eigen afweging en vergt soms ook specialistische expertise. Het is belangrijk dat het opruimen afgestemd wordt met zowel deskundigen over vogelgriep in wilde vogels, als deskundigen over de betreffende wilde vogelsoorten zelf. Daarbij is het uitgangspunt dat eigenaren van de grond waar de kadavers liggen of terreinbeheerders zelf bepalen hoe het opruimen ingevuld wordt. Ook moeten zij zelf de afweging maken wanneer wilde vogels wel of niet opgeruimd moeten worden.

Het doel van deze leidraad is om informatie te geven aan de hand waarvan organisaties het opruimen van dode wilde vogels kunnen organiseren en handvaten te bieden bij vraagstukken over wilde vogels en zoogdieren met vogelgriep.

Inleiding

De afgelopen jaren hebben infecties met vogelgriep tot hoge sterfte geleid onder tal van wilde vogels. In 2020/2021 waren dat vooral watervogels, waaronder brandganzen, grauwe ganzen, knobbelswanen, en roofvogels; buizerds en slechtvalken. In de zomer van 2022 en 2023 werd plotseling aanzienlijke sterfte vastgesteld onder een aantal koloniebroedende vogels.

Vogelgriep is een zoönose, een infectieziekte die van dier naar mens kan overgaan. Mensen kunnen besmet raken met vogelgriepvirussen, maar die kans is klein. De laatste jaren circuleert in Nederland een H5N1 virus. Wereldwijd raakten incidenteel mensen besmet met deze virus variant. In deze gevallen ging het om mensen die intensief en direct contact hadden met besmette vogels. Vogelgriepvirussen muteren gemakkelijk en bepaalde mutaties kunnen leiden tot een variant, die gemakkelijker mensen besmet of zelfs van mens tot mens overdraagbaar is. Hoewel de kans op een dergelijke mutatie zeer klein is, neemt dit toe als meer dieren met het vogelgriepvirus besmet worden. Zeker als ook zoogdieren worden besmet. Het is daarom belangrijk om zicht te houden op de ontwikkeling van vogelgriepvirussen in gehouden en wilde dieren en om kadavers op te ruimen op plaatsen waar mensen of (huis)dieren daarmee in contact kunnen komen.

Onder andere gemeenten, dierenhulporganisaties en (natuur)terreinbeheerders geven aan dat zij behoefte hebben aan informatie over of kadavers verwijderd moeten worden, hoe kadavers veilig verwijderd kunnen worden en wat er met die kadavers moet gebeuren. Zij willen weten wat er van hen verwacht wordt, wie zij aan kunnen spreken op welke verantwoordelijkheid en hoe zij ervoor kunnen zorgen goed toegerust te zijn om op een veilige manier dode wilde dieren op te ruimen en met zieke levende vogels om te gaan. Deze leidraad bevat informatie over de wettelijke kaders en verantwoordelijkheden voor zover die op basis van wetgeving bestaan. In de bijlagen zijn verschillende adviezen opgenomen die door de AI Impact werkgroep geformuleerd zijn ten aanzien van het opruimen van dode wilde vogels (bijlage I) en adviezen over broedkolonies (bijlage II). Daarnaast is een 'handreiking vogelasielen' opgenomen die eerder gepubliceerd is en gemaakt is door Stichting Dierenlot, Vogelklas Karel Schot, Erasmus MC en wildopvang.nl (bijlage III), een factsheet die Veiligheidsregio Fryslân opgesteld heeft over de manier waarop het opruimen in Fryslân georganiseerd is (bijlage IV), 'de Vogelsterftekaart' die het huidige meldsysteem voor dode wilde vogels inzichtelijk maakt (bijlage V) en de handleiding bij de vogelgriepapp (bijlage VI).

Deze leidraad is tot stand gekomen met hulp van:

Veiligheidsregio's Fryslân en Zeeland, Provincies Fryslân, Zeeland, Overijssel, Drenthe, Groningen en Utrecht. Gemeentes Súdwest Fryslân, Noardeast Fryslân, Waadhoeke, Leeuwarden en Zaanstad. IPO, VNG, Faunabeheereenheden Nederland, Natuurmonumenten, Sovon, Stichting Dierenlot, De Dierenbescherming, Spreekbuis Wildopvang, dierenambulance, Stichting Wildopvang.nl, Diervizier, werkgroep AI Impact, WBVR, DWHC, RIVM, Ministerie van VWS en de deelnemers van het Landelijke platform vogelgriep in wilde dieren.

Hoofdstuk 1 Rollen en verantwoordelijkheid

1.1 Wettelijk plicht en rol ministerie van LNV

Er is nergens expliciet geregeld wie verantwoordelijk is voor het opruimen van dode wilde dieren. Zonder een expliciete regeling is het aan de rechthebbende van het terrein (of de beheerder) om al dan niet tot het verwijderen van kadavers op hun terrein over te gaan, als onderdeel van de invulling van het eigendomsrecht (of een daarvan afgeleid recht).¹ Het is daarom in de eerste plaats een aangelegenheid van de rechthebbende of beheerder van de grond om te besluiten over het verwijderen van kadavers van wilde dieren van hun terrein. Dat kan bijvoorbeeld een particulier zijn (tuin bij woning, particuliere natuurgebied), Rijkswaterstaat (Rijkswateren of (auto)snelwegen), een provincie (provinciale wegen), een waterschap (provinciale wateren), ProRail (treinspoor), een gemeente (lokale wegen, lokale wateren, andere lokale openbare ruimten) of terreinbeherende organisaties zoals Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en de twaalf landschappen. Er geldt geen algemene verplichting voor eigenaren en beheerders van de terreinen om dode dieren op te ruimen; niet op basis van de Wet publieke gezondheid of de Wet dieren. Maar het kan, gegeven de belangen waar rechthebbenden of beheerders mee te maken hebben, wel wenselijk of zelfs nodig zijn dat te doen.

In aanvulling daarop heeft de Rijksoverheid een verantwoordelijkheid om ervoor zorg te dragen dat karkassen van wilde dieren die besmet zijn met een gereguleerde besmettelijke ziekte², zoals vogelgriep, worden opgeruimd. Artikel 62, lid 3 van Verordening (EU) 2020/687 stelt dat de bevoegde autoriteit wat betreft de kadavers van wilde dieren waarvan wordt vermoed dat zij met een ziekte van categorie A, zoals vogelgriep, besmet zijn, ongeacht of deze dieren zijn gedood of dood zijn gevonden, ervoor moet zorgen dat wilde dieren worden verwijderd. De instructie aan de bevoegde autoriteit om zorg te dragen moet daarom worden gezien in het licht van wat praktisch mogelijk is. Wilde dieren, en dus ook hun kadavers, kunnen zich overal op het Nederlands grondgebied bevinden, in grote getale. Het zou voor de bevoegde autoriteit een onuitvoerbaar taak zijn als de voornoemde instructie zou betekenen dat zij verplicht zou zijn om alle kadavers op elke willekeurige plek in Nederland op te halen of te laten ophalen. Tegen die achtergrond gaat de overheid ervan uit dat deze instructie neerkomt op een coördinerende rol, waarbij private en publieke terreinbeheerders, vanuit hun eigen rol, eraan meewerken om verdachte of besmette kadavers van hun terrein af te voeren om ze vervolgens in overeenstemming met de verordening dierlijke bijproducten te laten verwijderen of verwerken.

Deze partijen zijn in het algemeen beter toegerust om deze taken uit te voeren of te coördineren; ze kennen het gebied en de plaatselijke situatie, regels en andere zaken. Het ministerie wil lokale afspraken en de manier waarop zaken lokaal geregeld zijn, respecteren. Het is belangrijk dat lokaal afspraken en afwegingen worden gemaakt, toegespitst op de situatie. Het ministerie ziet het niet als taak om er zelf voor te zorgen dat kadavers opgeruimd worden, maar wel om ervoor te zorgen dat er overal waar het opruimen van dode dieren speelt er een aantal basale zaken geregeld zijn. Daarbij moeten tenminste de volgende zaken geregeld zijn:

1. Er is een duidelijke manier om de vondst van dode vogels en zoogdieren met vogelgriep te melden.
2. Er zijn afspraken over wie de dode vogels en zoogdieren uit het veld verwijderd.
3. De afvoer van kadavers is op een juiste wijze geregeld.
4. Het is duidelijk bij wie betrokkenen zich kunnen melden met vragen.
5. Beschikbaarheid en instructies voor het gebruik van persoonlijke beschermingsmiddelen (PBM).

¹ Eigendom is immers het meest omvattende recht is dat iemand op een zaak kan hebben (artikel 1 van boek 5 van het Burgerlijk Wetboek)

² Op basis van de Europese diergezondheidsverordening zijn specifieke dierziekten aangewezen waarvoor lidstaten maatregelen kunnen of moeten treffen. Op basis van de kenmerken van verschillende ziekten zijn de ziekten ingedeeld in categorieën (A tot en met E). De maatregelen die een lidstaat kan of moet treffen verschillen per categorie.

1.2 Het Landelijk Platform Vogelgriep in wilde dieren

De ministeries van LNVN en VWS hebben samen initiatief genomen tot het oprichten van een landelijk platform. De groep die dit platform vormt bestaat uit terreinbeheerders, dierenhulporganisaties, veiligheidsregio's en andere betrokkenen. Via hen zijn alle relevante partijen aangesloten op het platform. Het doel van het platform is om informatie te bundelen, een netwerk op te zetten, vragen vanuit het veld op te halen en informatie landelijk of via het netwerk regionaal te delen. Het platform houdt zich bezig met drie thema's:

1. De landelijke regie vormgeven
2. Communicatie
 - a. Tussen veld, regio en landelijke organisaties
 - b. Naar burgers
 - c. Naar werkende in het veld
3. Kennisontwikkeling

De Landelijke regie

Landelijk

Binnen het landelijke platform vogelgriep in wilde dieren zijn de volgende partijen vertegenwoordigd:

- Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur
- Ministerie van Volksgezondheid Welzijn en Sport
- RIVM
- Waddenunit
- Veiligheidsregio Fryslân (Noord)
- Veiligheidsregio Zeeland (Zuid)
- Rijkswaterstaat
- Unie van Waterschappen
- LandschappenNL
- Natuurmonumenten
- Staatsbosbeheer
- Faunabeheereenheden
- Sovon
- Dutch Wildlife Health Centre (DWHC)
- Stichting Dierenlot
- Dierenbescherming

Het landelijk platform is opgericht op initiatief en verantwoordelijkheid van de ministeries. Het ministerie van LNVN coördineert. De ministeries leveren ook de middelen voor de initiatieven die het platform bedenkt. Daarbij moet gedacht worden aan het opstellen van richtlijnen, zoals bijvoorbeeld protocollen voor het opruimen van dode wilde vogels, het gebruik van PBM's en het reinigen van voertuigen en materialen. Daarnaast worden er vanuit het platform ook onderzoeksvragen uitgezet en communicatielijnen. Het doel van het platform is om een plek te

bieden waar partijen hun vragen kunnen neerleggen die zij niet zelf kunnen oplossen of die om een landelijke oplossing vragen. Het platform werkt aan zichtbaarheid doordat alle relevante partijen op landelijk niveau vertegenwoordigd zijn.

Regionaal

Omdat het niet mogelijk is om alle 25 veiligheidsregio's aan te laten sluiten op het landelijk platform, is de Veiligheidsregio Fryslân voor de regio Noord aanspreekpunt en de Veiligheidsregio Zeeland voor regio Zuid. Op dit moment is er nog geen afvaardiging van de middelste Veiligheidsregio's maar daar is op dit moment ook niet direct noodzaak toe. Noord en Zuid zullen contactpunt zijn voor alle Veiligheidsregio's. De veiligheidsregio's organiseren als facilitator/coördinator vervolgens het overleg met de betrokken lokale partijen die relevant zijn voor de situatie in hun gebied, zonder bij de uitvoering van die rol te treden in de eigen verantwoordelijkheden van de betrokken partijen. Ten minste de GGD en de gemeenten sluiten aan bij dit overleg.

Lokaal

Lokaal wordt de uitvoering georganiseerd en de afweging gemaakt of, waar en hoe opgeruimd wordt. De landelijke lijn is dat dode wilde vogels opgeruimd worden waar mensen en wilde dieren in contact kunnen komen met die vogels. Daarnaast worden vogels opgeruimd als er veel dode vogels op één plek liggen. Er zullen veel situaties (grijze gebieden) zijn waar een op maat gemaakte afweging gemaakt moet worden om ook andere belangen mee te wegen, bijvoorbeeld om verstoring van vogels en andere dieren in natuurgebieden te beperken. Het is belangrijk dat daarvoor alle juiste personen aan tafel zitten. Daarom zouden tenminste de gemeenten en de GGD aan moeten sluiten bij een regionaal overleg vanuit de Veiligheidsregio.

Hoofdstuk 2 Wie zijn er mogelijk direct betrokken bij de omgang met wilde vogels met vogelgriep?

Provincie

De provincie is het bevoegd gezag waar het gaat om de Omgevingswet³. Op basis van deze wet en het daaronder hangende Besluit activiteiten leefomgeving⁴ is het verboden (dode) vogels, delen of producten van soorten die natuurlijk in het wild in Nederland levende vogelsoorten onder zich te hebben of te vervoeren. Gedeputeerde en Provinciale Staten kunnen, op basis de Omgevingswet, ontheffing of vrijstelling verlenen van deze verboden als voldaan wordt aan de voorwaarden gesteld in artikel 11.44 van het Besluit activiteiten leefomgeving. De provincie moet vrijstelling verlenen om kadavers van dode wilde vogels op te ruimen. Daarnaast is de provincie in een aantal gevallen terreinbeheerder van gebieden of wegen.

Provincies zijn ook het bevoegd gezag om maatregelen te nemen ter bescherming van soorten. Denk aan het creëren van rustplaatsen of broedgebieden. Ook als er maatregelen genomen moeten worden ten aanzien van soortenbescherming is de provincie het bevoegd gezag om daar in samenspraak met de terreinbeheerder over te beslissen en als overheid te ondersteunen.

Gemeenten

Gemeenten hebben een wettelijke verplichting om zwerfende dieren (op) te vangen en te verzorgen (artikel 5:5 BW). Die verplichting geldt niet ten aanzien van in het wild levende dieren. Er is geen wettelijke plicht voor gemeenten om dode dieren uit de openbare ruimte te verwijderen, maar in het belang van de openbare orde en veiligheid gaan gemeenten daar soms wel toe over. Gemeenten hebben, net als het Rijk, een wettelijke taak op het terrein van de infectieziektebestrijding. Deze taak vloeit voort uit de Wet Publieke Gezondheid (WPG). De uitvoering van infectieziektebestrijding ligt bij de GGD, maar wordt uitgevoerd in opdracht van de gemeente. De GGD verstrekt gemeenten (en het Rijk) inzicht in de risico's rond infectieziekten en de mogelijkheden om die te verkleinen. De GGD heeft ook een registrerende functie om (mogelijke) effecten van infectieziekten te volgen en voert de regie om uitbraken zo snel mogelijk te beheersen. Een andere belangrijke taak van de gemeenten is gezondheidsbeleid maken. De gemeente is dan de meest logische partij om de verbindende regierol op zich te nemen. Immers: de gemeente staat voor het algemeen belang van de lokale samenleving⁵. Gemeenten zijn in sommige gevallen ook eigenaar of beheerder van terreinen.

Veiligheidsregio

De taken van de veiligheidsregio zijn primair gericht op rampenbestrijding, crisisbeheersing, brandweerbijstand, de organisatie van geneeskundige hulpverlening bij zware ongevallen, rampen en crises (GHOR). Burgemeesters en veiligheidsregio's kunnen op grond van de WPG een coördinerende verantwoordelijkheid toebedeeld krijgen bij de bestrijding van een (dreigende) epidemie onder de bevolking met bepaalde infectieziekten, waaronder humane infecties met dierlijk influenzavirus, zoals vogelgriep⁶.

Faunabeheereenheden

Faunabeheereenheden (FBE) hebben op basis van de Wet natuurbescherming een coördinerende rol in jacht, beheer en schadebestrijding. In dat kader hebben zij niet direct een rol bij het opruimen van dode wilde vogels of de omgang met zieke wilde vogels.

Jagers, die zijn aangesloten bij wilfbeheereenheden, komen bij de uitvoering van hun activiteiten per definitie in de omgeving van natuur en kunnen dus geconfronteerd worden met de vondst van dode wilde dieren. Ook voor hen geldt geen plicht tot opruimen. Als er naar oplossingen gezocht

³ [wetten.nl - Regeling - Omgevingswet - BWBR0037885 \(overheid.nl\)](https://wetten.nl/Regeling-Omgevingswet-BWBR0037885-overheid.nl)

⁴ [wetten.nl - Regeling - Besluit activiteiten leefomgeving - BWBR0041330 \(overheid.nl\)](https://wetten.nl/Regeling-Besluit-activiteiten-leefomgeving-BWBR0041330-overheid.nl)

⁵ <https://vng.nl/artikelen/de-gemeentelijke-rol-in-gezondheidsbeleid>

⁶ <https://archief.nipv.nl/wp-content/uploads/sites/2/2022/03/20181010-IFV-BNK-7-Infectieziekte.pdf>

wordt voor het verzamelen van kadavers kan contact worden gezocht met de betreffende faunabeheereenheid om te zien of jagers hier iets in zouden kunnen betekenen.

Waterschappen en Rijkswaterstaat

Waterschappen en Rijkswaterstaat zijn terreinbeheerder. De waterschappen zijn verantwoordelijk voor de waterkwaliteit in de kleinere wateren. Rijkswaterstaat is verantwoordelijk voor de grotere wateren. Werknemers kunnen met dode wilde vogels in aanraking komen tijdens hun werkzaamheden rondom wateren. Als terreinbeheerder zijn waterschappen en Rijkswaterstaat de aangewezen partij om dode wilde vogels op hun terreinen te verwijderen. Dode vogels worden in een aantal gevallen door waterschappen dan wel Rijkswaterstaat uit het water al opgeruimd in het kader van botulisme.

Terreinbeherende organisaties (natuur)

Er is een groot aantal terreinbeherende organisaties. Soms is dit een vereniging, zoals Natuurmonumenten. Soms hebben zij een wettelijke taak in natuurbeheer, zoals Staatsbosbeheer. Vaak beheren zij een groot aantal waterrijke natuurgebieden die verspreid in Nederland liggen.

Dierenambulances, wildopvang en Dierenartsen

Dierenambulances hebben een vergunning voor een flora-en fauna-activiteit (vervoer van zieke en gewonde dieren) in het kader van de Omgevingswet nodig om zieke of gewonde dieren te vervoeren. Dierenambulances hebben geen wettelijke plicht om kadavers op te halen. Over het algemeen zijn dierenambulances en wildopvang nauw betrokken vanuit het belang van de gezondheid van levende wilde dieren en in het belang van zieke vogels met vogelgriep. Op sommige plaatsen hebben dierenambulances zelf een rol genomen in het opruimen van kadavers van vogels. In andere gevallen doen zij dit op basis van gemaakte afspraken met de gemeente.

Dierenartsen hebben een verantwoordelijkheid in de zorg voor zieke dieren. Zij vullen de zorgplicht in, door in geval van nood hulp te verlenen aan een dier. Dit geldt ook voor niet gehouden dieren. Sommige gemeenten hebben afspraken over de zorg van wilde dieren en het euthanaseren van zieke wilde dieren.

Particuliere eigenaren (agrariërs, pluimveesector)

Particuliere eigenaren van landgoederen, erven of tuinen zijn beheerder van het betreffende stuk grond. Als zij dode wilde vogels op hun land aantreffen, kunnen zij die zelf opruimen of een andere partij vragen dit voor hen te doen.

Hoofdstuk 3 Het melden van dode wilde vogels en zoogdieren met vogelgriep

Het is belangrijk dat duidelijk is waar dode wilde vogels en zoogdieren gemeld moeten worden. En het is belangrijk dat de juiste soorten en aantallen worden bijgehouden van vogels en zoogdieren die onderzocht worden op vogelgriep, om zo goed zicht te houden op het virus. Op basis van artikel 10, tweede lid, in samenhang met bijlage II, deel 1, van Verordening (EU) nr. 2020/689 is Nederland verplicht om hoogpathogene vogelgriep onder wilde vogels te monitoren. In Nederland is deze monitoring ondergebracht bij het Dutch Wildlife Health Centre (DWHC). Het doel is om met deze monitoring een lichte toename in sterfte onder wilde water- of zeevogels is zoals eenden, zwanen of meeuwen door vogelgriep in een bepaalde regio snel te signaleren om zo de risico's voor de pluimveehouderij beter in te kunnen schatten.

Dode wilde vogels kunnen voor onderzoek gemeld worden via het [meldformulier](#) van het DWHC. Het DWHC haalt alleen wilde vogels op voor onderzoek. Het DWHC kan niet alle gemelde dode dieren ophalen en onderzoeken. Het DWHC ruimt geen dode vogels op.

Dode wilde vogels en zoogdieren kunnen ook gemeld worden via de Vogelgriep app. Zie de werkinstructie in bijlage VI. Via het [online dashboard](#) is te zien waar dode wilde vogels en zoogdieren gemeld zijn. Het is ook mogelijk om via de app vondsten van dode wilde vogels en zoogdieren bij het DWHC te melden.

Het landelijk telefoonnummer vogelgriep (088-0425020) is een telefoonnummer waar iedereen met vragen over vogelgriep naartoe kan bellen. Het is een algemeen nummer, waar zowel de burger, als pluimvee-/hobbyhouder, als professionals die met wilde dieren te maken hebben, terecht kunnen voor vragen. Voorbeelden zijn vragen over beperkingen die er voor een pluimveehouder in een bepaald gebied gelden, of wat iemand moet doen als ergens een dode wilde vogel ligt. Het telefoonnummer werkt met doorkiesnummers. In sommige gevallen zal worden doorverwezen naar andere partijen of naar de vogelgriep pagina op de [website](#) van de Rijksoverheid.

Meldplicht vogelgriep zoogdieren

Zoogdieren, zoals marterachtigen en vossen, kunnen vogelgriep krijgen en hier aan doodgaan. LVVN wil graag weten welke soorten zoogdieren besmet zijn en ook waar in Nederland deze besmette zoogdieren worden gevonden. Daarom geldt er sinds juli 2023 een meldplicht voor positieve laboratoriumuitslagen voor HPAI bij zoogdieren. Als materiaal, zoals bloed of een uitstrijkje van een zoogdier, in een laboratorium positief test op vogelgriep (H5-specifieke ELISA, HAR of PCR test) moet dit worden gemeld aan de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA). De meldplicht geldt voor (tijdelijke) houders van dieren, dierenartsen en onderzoeksinstituten zoals een laboratorium. Als wilde dieren in een wildopvang zitten, hebben we het over een 'tijdelijke houder' van deze dieren. Daarmee geldt de meldplicht ook voor medewerkers van een wildopvang. Een positieve labuitslag van een niet Nederlands lab moet worden doorgegeven aan de NVWA. Dit kan via het Landelijke meldpunt dierziekten 045-5463188. Meer informatie is te vinden op de [website](#).

Hoofdstuk 4 Wanneer, welke, dode wilde vogels en zoogdieren opruimen

Het opruimen van kadavers van wilde vogels en zoogdieren kan belangrijk zijn om besmetting van mensen, in het wild levende (zoog)dieren en gehouden dieren te voorkomen. Het niet opruimen van grote aantallen dode vogels kan ook andere ziekten in de hand werken zoals botulisme en kan invloed hebben op de waterkwaliteit. Het is daarom belangrijk dat grote aantallen dode wilde vogels opgeruimd worden. Onderstaand zijn algemene richtlijnen meegegeven over het opruimen. De eigenaar of beheerder van de grond bepaalt hoe het opruimen op zijn grondgebied georganiseerd wordt. Dit vraagt soms om specialistische kennis en afstemming, bijvoorbeeld wanneer het gaat over opruimen in broedkolonies.

Het opruimen van kadavers vindt in beginsel plaats op plekken waar het potentieel op overdracht van virussen op andere dieren en mensen het grootst is. Bijvoorbeeld in de openbare ruimte, vooral op plekken waar veel gerecreëerd wordt, zoals badplaatsen en stranden die toegankelijk zijn voor publiek. Of gebieden waar veel wandelaar komen en contact via honden kan plaatsvinden.

Er zijn verschillende routes waarop een pluimveebedrijf besmet kan raken. Het is niet bekend wat het relatieve risico is van dode vogels met vogelgriep in de directe omgeving van pluimveebedrijven. Niettemin is het uit voorzorg verstandig om kadavers van dode wilde vogels, in de directe omgeving van pluimveebedrijven op te ruimen.

In natuurgebieden waar geen of weinig mensen komen laat men karkassen van wilde vogels of zoogdieren verdacht van vogelgriep in het algemeen liggen om de wilde dieren niet onnodig te verstoren. Er zijn drie omstandigheden waarbij opruimen van kadavers overwogen kan worden. (1) Op plaatsen waar kadavers van wilde vogels een grote aantrekkingskracht hebben op aaseters en predatoren. (2) Op plaatsen waar wilde vogels in hoge dichtheid bij elkaar komen, b.v. om te rusten of te foerageren. (3) Op plaatsen waar wilde vogels in hoge dichtheden broeden, zoals broedkolonies van sterns of meeuwen. Op die plaatsen kan opruimen mogelijk positieve lokale effecten hebben, maar zal als maatregel onvoldoende zijn om de epidemie in wilde vogels te stoppen.

Grondeigenaren en terreinbeheerders zijn de aangewezen partij om te bepalen of en hoe dode wilde vogels uit de gebieden die zij in eigendom hebben of beheren verwijderd worden zonder kwalijke effecten op beschermde flora en fauna, gebieden en de veiligheid van uitvoerenden. In Bijlage I zijn handelingsperspectieven van de AI impact werkgroep opgenomen die kunnen helpen om die afweging te maken.

De omgang met vogelgriep in kolonies met wilde vogels vraagt om maatwerk. In bijlage II zijn handelingsperspectieven van de AI impact werkgroep opgenomen die kunnen helpen om die afweging te maken in broedkolonies.

Hoofdstuk 5 Persoonlijke beschermingsmaatregelen

Vogelgriep is een zoönose. Mensen kunnen besmet raken als zij intensief contact hebben met besmette vogels. Ten algemene is het belangrijk om voorzorgmaatregelen te nemen bij het hanteren van zieke en of dode vogels en zoogdieren waarvan vermoed wordt dat zij vogelgriep hebben. De Spreekbuis Wildopvang en Dierenambulances hebben een [instructie filmpje](#) voor het gebruik van PBM's gemaakt. Zij hebben hiervoor advies ingewonnen bij het RIVM.

5.1 Bedrijfsmatig hanteren van zieke en dode dieren

Personen die voor het werk in contact komen met wilde watervogels hebben, worden meer en vaker blootgesteld aan besmette vogels. Bovendien komen zij daarbij ook zieke levende vogels tegen en is de kans groter dat het contact met de vogels niet beperkt blijft tot de handen. Voor die mensen is het daarom extra belangrijk om de veiligheid goed te borgen. Dit zijn bijvoorbeeld medewerkers van de wildopvang, dierenambulance, de waterschappen, Rijkswaterstaat of andere uitvoerende diensten. Er kan twijfel bestaan over de vraag wanneer iets bedrijfsmatig is. Het RIVM adviseert hierover om als arbitraire grens aan te houden dat wanneer er per keer meer dan twee vogels opgeruimd worden, volledige persoonlijke bescherming gedragen wordt. Ook wanneer er omgegaan wordt met dode zoogdieren waarvan vermoed wordt dat zij vogelgriep hebben is het advies onderstaande bescherming te gebruiken.

Benodigde materialen

- *Wegwerpoverall*
- *Latex wegwerphandschoenen*
- *Werkhandschoenen*
- *Stevige plastic overschoenen*
- *Mondkapje (minimaal FFP2 klasse)*
- *Sterillium*
- *Kadaverzakken*
- *Tie wraps of tape*
- *Schep, blik en schepnet of grijper etc.*
- *Vuilniszakken*

Werkwijze

- *De persoon die dode vogels gaat opruimen zorgt voor vertrek dat alle benodigde materialen in de auto liggen en een duidelijke scheiding van schoon materiaal en vuil materiaal in de auto.*
- *Bij aankomst op de locatie waar de kadavers liggen, trekt deze persoon de bovenstaande persoonlijke beschermingsmiddelen aan. Over de eigen schoenen worden stevige plastic overschoenen gedragen.*
- *Kadavers niet met blote handen aanraken. Raap de kadavers met een schep, blik, grijper of schepnet op en stop deze in een binnenstebuiten gekeerde kadaverzak, zodanig dat de binnenkant weer binnen komt te zitten. Maak de kadaverzak goed dicht met een tie wrap of tape.*
- *Inspecteer tevens de directe omgeving rond de kadavers op zieke en/of dode dieren en verwijder ook deze dieren.*
- *Na het verzamelen van de kadavers ontsmet u de handschoenen met Sterillium. U trekt de persoonlijke beschermingsmiddelen uit, stopt deze in een vuilniszak en maakt de zak goed dicht. Let op: de besmette dieren dienen apart van de gebruikte materialen gehouden te worden.*
- *Hierna ontsmet u de blote handen met Sterillium.*
- *De zak met kadavers, vuilniszak met persoonlijke beschermingsmiddelen én de gebruikte materialen worden aan de buitenzijde besproeid met Sterillium.*
- *De zak met kadavers en de vuilniszak worden op een reinigbare ondergrond in het vuile gedeelte van de auto vervoerd.*
- *De kadaverzak kan afgevoerd worden naar Rendac.*

De vuilniszak met gebruikte materialen kan met het restafval worden weggegooid.

Voor iedereen die in contact geweest is met dode of zieke levende vogels of zoogdieren geldt het advies om contact op te nemen met de huisarts als er binnen tien dagen na het contact griepachtige verschijnselen optreden. Geef hierbij aan dat er contact is geweest met (mogelijk) besmette vogels. Als de huisarts besluit dat er sprake is van een verdenking van vogelgriep, dan wordt dit bij de lokale GGD gemeld.

5.2 Opruimen van enkele dode vogels (door particulieren)

Voor wie incidenteel minder dan twee dode vogels opruimt, gelden niet alle maatregelen zoals hierboven beschreven. Bijvoorbeeld een particulier die een dode vogel in de tuin heeft gevonden. De mate van blootstelling aan vogelgriep is dan beperkt, daarom is het gebruik van uitgebreide persoonlijke beschermingsmiddelen bij het opruimen dan niet nodig. Het advies is om onderstaande bescherming te gebruiken.

Benodigde materialen

- Handschoenen (wegwerp of andere plastic handschoenen)
- (Vuilnis) zak/afsluitbare container.

Werkwijze

- Trek handschoenen aan
- Pak de dode vogel op. Als u dat fijn vindt kunt u ook een schep, blik of grijper gebruiken.
- Stop de vogel in een (vuilnis) zak en maak de zak goed dicht.
- Trek handschoenen uit en gooi deze weg met het restafval of was ze af met zeep.
- Was daarna de handen met zeep.
- Dode wilde vogels moeten afgevoerd worden naar destructie. Gemeenten hebben doorgaans de afvoer van gezelschapsdieren via Rendac geregeld. Dode wilde vogels mogen via diezelfde weg afgevoerd worden.

Voor iedereen die in contact geweest is met dode of zieke levende vogels geldt het advies om contact op te nemen met de huisarts als er binnen tien dagen griepachtige verschijnselen optreden. Geef hierbij aan dat er contact is geweest met (mogelijk) besmette vogels. Als de huisarts besluit dat er sprake is van een verdenking van vogelgriep, dan wordt dit bij de lokale GGD gemeld. Personen die onbeschermd zijn blootgesteld aan HPAI (bijvoorbeeld in een uitbraaksituatie voordat bekend was dat het HPAI betrof), worden proactief benaderd door de GGD en gemonitord middels uitleg en een testpakket.

Griepvaccinatie

Het is belangrijk dat mensen die voor hun werkzaamheden vaak in contact komen met wilde vogels of zoogdieren met vogelgriep een vaccinatie halen tegen seizoensgriep. Dit vaccin beschermt niet tegen vogelgriep, maar het beschermt wel tegen de gewone, humane, seizoensgriep. Wanneer iemand met griep ook vogelgriep zou oplopen, kunnen mutaties optreden wat kan leiden tot een voor mensen meer besmettelijke variant van vogelgriep, waartegen in de bevolking geen immuniteit is. Medewerkers van terreinbeherende organisaties, dierenambulance medewerkers en medewerkers van wildopvang zijn, net als pluimveehouders, niet opgenomen in het reguliere seizoensgriepvaccinatieprogramma. Het blijkt lastig te zijn om dit vanuit de Rijksoverheid in te regelen omdat de uitvoering niet makkelijk kan worden belegd. De huisarts en de GGD hebben immers geen inzicht in het beroep van mensen. Daarom is de doelgroep vanuit de overheid ook niet eenvoudig te benaderen. De vaccinatiebereidheid onder de doelgroep is onbekend en wordt nog onderzocht. De focus blijft daarom voorsnog een oproep aan de werkgevers om de vaccinatie te verstrekken via hun Arbodienst, en aan de werknemers en vrijwilligers om de vaccinatie op eigen initiatief te halen als de werkgever het niet regelt en ze niet, op basis van bijvoorbeeld leeftijd, recht hebben op vaccinatieprogramma via de huisarts. Zij kunnen via de huisarts een recept halen, waarmee zij zelf een vaccin bij de apotheek kunnen ophalen.

Daarnaast is recent een humaan vogelgriepvaccin (Aflunov) op de markt gekomen; Nederland heeft in Europees verband een beperkte voorraad van dit vaccin aangekocht dat, op advies van

RIVM of OMT-Z, zal worden ingezet indien de situatie dit noodzaakt (toegenomen humaan risico).
Op dit moment wordt dit vaccin nog niet ingezet.

Hoofdstuk 6 Het afvoeren van kadavers

De afvoer van kadavers is wettelijk geregeld in Verordening (EU) nr. 1069/2009. Deze verordening bepaalt dat alle kadavers van gehouden dieren én kadavers van wilde dieren waarvan wordt vermoed dat zij met op mens of dier overdraagbare ziekten zijn besmet, categorie 1- of 2-materiaal zijn. In Nederland is de regelgeving verder uitgewerkt in de [Wet dieren](#). Daaruit volgt onder andere dat kadavers verplicht moeten worden aangemeld en aangeboden door de houder aan een verwerkingsbedrijf voor categorie 1- en 2-materiaal. In Nederland is één verwerkingsbedrijf voor categorie 1- en 2-materiaal (zoals bijvoorbeeld kadavers): Rendac.

Op basis van de Wet dieren (artikel 3.5) zijn gemeenten verplicht om kadavers van gezelschapsdieren in te zamelen en zorg te dragen voor de afvoer ervan; ze zijn evenwel niet verplicht om de afvoer van kadavers van wilde dieren te faciliteren. Een gezelschapsdier kan ook gecremeerd worden of begraven op een dierenbegraafplaats. Gezelschapsdieren mogen ook begraven worden op de grond van de eigenaar of houder, hierover besluit de gemeente. Dit geldt niet voor hobbydieren, zoals schapen, paarden, kippen, geiten, varkens etc. en ook niet voor vogels waarvan vermoed wordt dat zij besmet zijn met vogelgriep.

Op basis van Verordening (EU) nr. 2020/687 moet de Rijksoverheid zorgen dat kadavers van vogels die vermoedelijk besmet zijn met vogelgriep altijd voor vernietiging aangeboden worden aan Rendac en dat het vervoer van kadavers geen risico vormt. Wanneer een gemeente de afvoer van gezelschapsdieren naar Rendac geregeld heeft, kan de gemeente daarvan ook gebruik maken voor de afvoer van wilde vogels. Dode wilde vogels die verdacht zijn van vogelgriep zijn categorie 1-materiaal, net zoals kadavers of delen daarvan die via dierenklinieken en dierenambulances en mogen via dezelfde weg afgevoerd worden. Kadavers van landbouwhuisdieren zijn categorie 1- of 2-materiaal. Dode wilde vogels kunnen dus niet samen altijd samen met kadavers van landbouwhuisdieren afgevoerd worden. Daarnaast kan een ieder zelf contact met Rendac opnemen en afspraken maken om tegen betaling dode dieren te laten ophalen. Er kan bijvoorbeeld eenmalig een grote partij vogels worden opgehaald of er kan een container worden aangevraagd om vogels in te verzamelen.

Voor meer informatie over de afspraken die met Rendac te maken zijn kunnen partijen direct contact opnemen dienstverlening@rendac.com.

Hoofdstuk 7 De omgang met zieke levende vogels

Voor de zorg voor een ziek dier gelden de volgende leden uit artikel 2.1 van de Wet dieren:

- lid 1: "Het is verboden om zonder redelijk doel of met overschrijding van hetgeen ter bereiking van zodanig doel toelaatbaar is, bij een dier pijn of letsel te veroorzaken dan wel de gezondheid of het welzijn van het dier te benadelen"
- lid 6: "Een ieder verleent een hulpbehoevend dier de nodige zorg"
- lid 7: "Het bij en krachtens het eerste tot en met het zesde lid bepaalde is tevens van toepassing ten aanzien van andere dan gehouden dieren"

Hulpbehoevende dieren moeten geholpen worden op basis van de Wet dieren (artikel 2.1) en vaak voelen mensen een morele verantwoordelijkheid voor het welzijn van dieren.

Of een dier hulpbehoevend is, is soms moeilijk te bepalen. De recente zienswijze van de Raad voor Dieraangelegenheden (RDA)⁷ geeft hierover aan: "Wanneer iemand een (levend) dier aantreft dat op zijn/haar toenadering niet reageert, gebrekkige pogingen onderneemt om te vluchten, te dreigen of te vechten, zal op het eerste gezicht (moeten) aannemen dat dit dier niet meer kan functioneren zonder hulp en - wanneer aan zichzelf overgelaten - zal sterven."

Een ieder moet een dier, wild of gehouden, de nodige zorg verlenen (Wet natuurbescherming artikel 1.11). Dat maakt dat het vangen en doden van wilde vogels, wanneer genezing niet meer mogelijk is en verder lijden kan worden voorkomen, is toegestaan, ook al zijn die handelingen verboden op grond van de Wet natuurbescherming. Dit omdat de naleving van een andere wettelijke verplichting, in dit geval die van de Wet dieren, een rechtvaardigingsgrond is (artikel 42, eerste lid, van het Wetboek van Strafrecht).

Het maken van de goede afweging of een dier hulpbehoevend is en wat de juiste hulp is, is voor de meeste mensen onmogelijk, zo oordeelde de RDA. De RDA vindt dat de wettelijke zorgplicht moet worden opgevat als 'zoekplicht naar deskundigheid': het inschakelen van de dierenambulance, dierenarts of hulpdiensten, of 144 bellen voor advies. Een dierenarts is zonder meer bekwaam en bevoegd om een inschatting te maken van passende hulp aan een vogel met verschijnselen die kunnen passen bij vogelgriep. Het is niet uit te sluiten en zelfs heel voorstelbaar dat er ook andere individuen in het veld bekwaam zijn om een dergelijk inschatting te maken, maar dit kan over een andere beroepsgroep dan dierenartsen niet unaniem gezegd worden.

Met name in situaties waar bij opruimacties nog levende (op sterven na dood) dieren gevonden worden is het lastig om dat optimaal te organiseren. Het is te adviseren om een dierenarts te consulteren wanneer deze situatie voorzien wordt. Het Centre for Sustainable Animal Stewardship (Faculteit Diergeneeskunde Utrecht) geeft in het "Adviesrapport dodingsmethode toepasbaar in wildopvangen door niet dierenartsen⁸" de beschikbare en dierwaardige methoden om specifieke diercategorieën in een wildopvangcentrum te euthanaseren. Voor water- en zeevogels geven zij aan dat bij dieren tot 3 kg doding door middel van het breken van de nek een dierwaardige methode is om deze vogels te doden, mits dit door een bekwaam persoon uitgevoerd wordt.

Er zijn nog andere voorbeelden te bedenken waarbij specifieke aandacht moet zijn voor zieke vogels. Bijvoorbeeld wanneer er duidelijk zichtbare ziekte is bij vogels in groepen of kolonies. Of en hoe ingegrepen kan of moet worden zal per geval bekeken moeten worden. Wanneer ingrijpen in populaties wilde vogels nodig wordt geacht, is het belangrijk dat ten aanzien van populatiebeheer en schadebestrijding de provincie het bevoegd gezag is. Het is aan de provincie om te bekijken of in het kader van de Staat van Instandhouding van soorten mogelijk is om een vergunning af te geven waardoor het verbod op het doden en vangen van wilde dieren niet geldt in een specifiek gebied.

⁷ <https://www.rda.nl/nieuws/nieuws/2022/07/11/publicatie-rda-zienswijze-dilemmas-in-de-wildopvang>

⁸ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2021/03/31/adviesrapport-dodingsmethoden-toepasbaar-in-wildopvangen-door-niet-dierenartsen>

Hoofdstuk 8 Dierenhulpverleners

Binnen beperkingszones, zones van 10 km die worden ingesteld rondom besmette pluimveebedrijven, gelden er vervoersverboden voor vogels van en naar inrichtingen. Inrichtingen zijn locaties waar vogels permanent of tijdelijk gehouden worden, met uitzondering van dierenklinieken en locaties waar andere vogelsoorten dan kippen, kalkoenen, parelhoenders, eenden, ganzen, kwartels, duiven, fazanten, patrijzen en loopvogels (Ratitae) als gezelschapsdier worden gehouden. Een wildopvangcentrum is dus ook een inrichting op het moment dat zij vogels opvangen.

Dierenambulances mogen, voor zover dat is toegestaan op basis van de Omgevingswet, wilde dieren en ook vogels ophalen uit een beperkingszone. Zij mogen vogels indien nodig binnen de beperkingszone naar een dierenarts brengen, maar mogen deze allen naar een wildopvang buiten de beperkingszone brengen.

Wildopvangcentra buiten beperkingszones mogen alle soorten vogels opvangen. Zie bijlage III voor een handreiking hierover. Wildopvangcentra moeten een vermoeden van vogelgriep onder de vogels die zij opnemen of opgenomen hebben melden bij het Landelijk meldpunt dierziekten via 045-5463188. Wanneer een wildopvang besmet verklaard wordt, mag de NVWA op basis van een risicobeoordeling besluiten om bepaalde soorten en groepen vogels niet te ruimen. Rondom besmette wildopvangcentra hoeft ook geen beperkingszone ingesteld te worden.

Wanneer een wildopvang besmet is wordt de opvang door de NVWA geblokkeerd. De opvang kan gedurende die periode geen nieuwe dieren opvangen.

Hoofdstuk 9 Overige partijen

Gemeentelijke gezondheidsdienst (GGD)

De GGD is gericht op humane gezondheid en geeft informatie en advies over dierziekten in relatie tot de volksgezondheid. Wanneer iemand binnen tien dagen na contact met een (mogelijk) besmette vogel griepachtige verschijnselen krijgt, is het advies om contact op te nemen met de huisarts. Geef hierbij aan dat er contact is geweest met dode of zieke levende wilde vogels of zoogdieren. De huisarts kan vervolgens onderzoek laten doen en moet als er sprake is van (een verdenking van vogelgriep) dit melden bij de GGD. Voor vragen over vogelgriep in relatie tot volksgezondheid kan contact gezocht worden met de GGD. De GGD wordt door de NVWA ook op de hoogte gebracht van vogelgriepbesmettingen binnen de gemeente.

NVWA

Vondsten van dode wilde vogels kunnen gemeld worden bij het DWHC (al dan niet via de vogelgriep app). De NVWA registreert deze meldingen en kan dieren laten onderzoeken. Dat gebeurt niet in alle gevallen. De NVWA is niet verantwoordelijk voor het opruimen van dode wilde vogels.

Wilde zoogdieren met neurologische symptomen kunnen worden gemeld aan de NVWA op telefoonnummer 045-5463188 voor eventuele nadere instructies. Voor positieve laboratoriumuitslagen (H5-specifieke ELISA, HAR of PCR test) voor HPAI bij zoogdieren geldt een meldplicht. Deze melding moet via hetzelfde telefoonnummer worden gedaan.

Sovon Vogelonderzoek Nederland

Sovon volgt de populatieontwikkeling van in Nederland in het wild voorkomende vogels middels tellingen die worden uitgevoerd binnen landelijke en regionale meetnetten. Ook verzamelt Sovon gegevens over veranderingen in broedsucces en overleving, die een opstap bieden voor het verklaren van geconstateerde populatieontwikkelingen. De meeste meetnetten maken deel uit van het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM), het stelsel van natuurmeetnetten van de overheid. Een groot deel van het veldwerk in deze meetnetten wordt uitgevoerd door vrijwilligers. Sovon is bovendien nauw betrokken bij de monitoring van vogelgriep in wilde vogels en zet ecologische kennis in voor onder meer de beantwoording van vragen met betrekking tot wilde vogels als risicofactor voor introductie en verspreiding van HPAI. Sovon heeft vooral een adviserende rol bij vraagstukken rondom het opruimen van dode wilde vogels.

Nederlandse Zeevogelgroep (sectie Nederlandse Ornithologische Unie), werkgroep Nederlands Stookolieslachtofferonderzoek (NZG/NSO)

De werkgroep NZG/NSO registreert en documenteert al sinds 1974 strandingen van dode zeevogels langs de gehele Nederlandse Noordzeekust en in het Waddengebied. Om dit te bereiken worden systematische tellingen van dode vogels uitgevoerd door vaste, deskundige medewerkers gedurende het gehele jaar (effort-gecorrigeerde database). De gegevens worden al sinds enkele tientallen jaren verzameld voor de Nederlandse overheid (Rijkswaterstaat) zodat die kan voldoen aan haar verplichtingen onder het OSPAR verdrag (Ecological Quality Objectives, Issue 4. Seabirds, EcoQO element F). De werkgroep NZG/NSO deelt haar gegevens ook met de werkgroep AI Impact, zodat een goed beeld kon ontstaan van de omvang van vogelgriep gerelateerde mortaliteit tegen een achtergrond van 'reguliere' zeevogelstrandingen. Het is raadzaam advies van de werkgroep NZG/NSO in te winnen bij het opruimen van wilde vogels langs de kust en waar mogelijk gegevens met elkaar te delen, zodat een goede kwaliteit gegevensverzameling gewaarborgd kan blijven.

Dutch Wildlife Health Centre (DWHC)

De missie van het DWHC is het vermeerderen van de kennis over de gezondheid van wilde dieren en het bevorderen van een goed gebruik van deze kennis. Het DWHC onderzoekt ook vogels met vogelgriep. Dode wilde vogels en zoogdieren kunnen gemeld worden bij DWHC. Dit kan via de [website](#) of via de [vogelgriep app](#). Echter, als zoogdieren verdacht zijn van vogelgriep dan worden

ze, na melding bij de NVWA, door WBVR onderzocht. De verantwoordelijkheid voor het opruimen ligt niet bij DWHC en zij halen niet alle dieren op voor onderzoek.

Diervizier

DierVizier is primair een breed samenwerkingsverband van grote en kleine gemeenten, het ministerie van LNV, dierenwelzijnsorganisaties en kennisinstellingen. Deze partijen kunnen via de website van Diervizier kennis en informatie delen over gemeentelijk beleid ten aanzien van dier vraagstukken, zoals ook vogelgriep. Gemeenten kunnen zich aanmelden op www.diervizier.nl

RWS INFORMATIE

Werkinstructie vogelgriep

Uitgegeven door Rijkswaterstaat Zee en Delta District Noord

Datum 24 november 2025

Versiebeheer	
24-11-2025	Contactpersonen RWS aangepast

Inleiding

Het virus in Nederland

Vogelgriep, ook wel aviaire influenza of vogelpest genoemd, wordt veroorzaakt door griepvirussen. Vogelgriep is een besmettelijke ziekte die voorkomt bij pluimvee, zoals kippen of kalkoenen. De ziekte komt ook voor bij (wilde) vogelsoorten, zoals eenden, zwanen, duiven, kokmeeuwen, visdiefjes en bergeenden. Trekvogels dragen het virus vaak bij zich, en kunnen ook nieuwe varianten van vogelgriep het land binnenbrengen. Vogelgriep kan door veel verschillende griepvirussen (virustypen) worden veroorzaakt.

Veel vogels met vogelgriep sterven en worden vaak in een enigszins onnatuurlijke houding aangetroffen. Het is goed hierop te letten om onderscheid te maken tussen aanrijdingslachtoffers en vogelgriepslachtoffers.

Sommige virustypen kunnen overgaan van dier naar mens. Dit gebeurt alleen bij contact tussen besmette vogels en mensen. Maar de kans dat mensen besmet raken is klein. Als er toch een besmetting plaatsvindt, zijn de klachten meestal mild, zoals koorts, hoofdpijn, spierpijn en hoesten. Hoewel de kans erg klein is, is het goed bewust te zijn van de mogelijkheid.

De gevolgen van de vogelgriep in Nederland en in heel Europa zijn ernstig. Het virus is het hele jaar in wilde vogels aanwezig geweest. Pluimveebedrijven lopen steeds het risico om besmet te raken. Nederland heeft te maken met een variant (H5N1) die zeer besmettelijk is. Voorheen waren slechts enkele soorten vatbaar voor het virus, inmiddels zijn er veel vogelsoorten bekend met vogelgriepslachtoffers. Daarnaast zijn de eerste gevallen van zoogdieren met vogelgriep zijn bekend. Het virus is aangetroffen in zeehonden en enkele honderden vossen.

Het virus is niet alleen een risico voor de volksgezondheid, maar ook voor de natuur- en waterkwaliteit. Wanneer grote aantallen dieren sterven als gevolg van de vogelgriep, kunnen de populaties zo aangetast worden dat herstel erg lastig is. De natuur- en waterkwaliteit gaan achteruit en de te halen Natura2000 doelen lopen het risico niet gehaald te kunnen worden.

Om verspreiding van het virus in te perken, is het uiterst belangrijk dat dode besmette vogels zo snel mogelijk opgeruimd worden. Onderzoek heeft aangetoond dat het snel ruimen van vogels verspreiding van het virus kan remmen.

Doel werkinstructie

Het doel van deze werkinstructie is het bewust maken van de mogelijke gevaren en risico's als ook het op de hoogte stellen van de te nemen veiligheidsmaatregelen volgens de wettelijke bepalingen. Deze dienen getroffen te worden door werknemers die te maken hebben met dode vogels tijdens de reguliere werkzaamheden, maar ook tijdens de piket-, wacht- en storingsdiensten.

Doelgroep

De doelgroep van deze werkinstructie zijn medewerkers die zowel op de weg als op het water in aanraking kunnen komen met vogelgriepslachtoffers. De medewerkers kunnen in aanraking komen met dode of zieke levende vogels in de berm, op het dijktaalud, kadavers in het water of bij zuiveringen, gemalen en stuwen. Daarnaast geldt deze werkinstructie voor alle externen die vanuit Rijkswaterstaat de opdracht krijgt om te ondersteunen en/of dode vogels op te ruimen.

Werkinstructie

Bij het weghalen van aangetroffen vogels op de desbetreffende locatie is het van belang de maatregelen beschreven in onderstaande tekst nadrukkelijk in acht te nemen.

Algemeen

- Indien men verkouden is of griepachtige verschijnselen heeft ruim dan geen dode vogels op! Het besmettingsrisico van vogel naar mens neem dan toe, dit moet voorkomen worden.
- Zieke of dode vogels NOOIT met blote handen aanraken. Raap de kadavers met een schep, blik of schepnet op en stop deze in een binnenstebuiten gekeerde kadaverzak.

Benodigde materialen

Om de veiligheid voor de medewerker na te streven, zijn volgende persoonlijke beschermingsmiddelen benodigd:

- wegwerpovertrek
- latex wegwerphandschoenen
- werkhandschoenen
- stevige plastic overschoenen
- mondkapje (FFP2 minimaal)
- kadaverzakken
- Sterillium
- tie raps of tape
- schep, blik en schepnet
- vuilniszakken
- rug spuit of drukspuit.

Enkele en zieke levende vogels

Indien het een enkele dode vogel betreft, kan deze opgeruimd worden door eigen medewerkers volgens deze werkinstructie.

Zodra het meerdere vogels betreft, dient aannemer Vermeulen (079-3301191) of aannemer Scaldis (085-0659414) ingeschakeld te worden.

Zieke levende vogels worden gemeld bij de Dierenambulance (telefoonnummer 088-8113510) zodat deze opgehaald worden.

Registratie

De aangetroffen/opgeruimde vogels dienen geregistreerd te worden. Het is hierbij van belang dat het aantal vogels, de locatie, datum en tijd worden doorgegeven. Wanneer er met zekerheid gezegd kan worden om welke vogelsoort(en) het gaat, dit ook graag doorgeven. Wanneer de vogelsoort niet bekend is, wordt verzocht een foto per mail mee te sturen met de andere gegevens naar: Annamara de Wolf; annamara.de.wolf@rws.nl (Adviseur waterkwaliteit en ecologie) & Nathalie Haanen; nathalie.haanen@rws.nl (Areaaldeskundige water en natuur).

Werkwijze

1. De benodigde materialen dienen voor vertrek aanwezig te zijn in het voertuig van de medewerker.
 - a. Het is hierbij van belang dat er een duidelijke scheiding gehanteerd wordt tussen schoon en vuil materiaal in de auto.
2. Bij aankomst op de locatie waar de dode of zieke vogels liggen, trekt de medewerker de onderstaande persoonlijke beschermingsmiddelen aan. Over de eigen schoenen worden stevige plastic overschoenen gedragen;
3. Raap de kadavers op met een schep, blik of schepnet op en stop deze in een binnenstebuiten gekeerde kadaverzak.
4. Maak de kadaverzak goed lekvrij dicht met een tie-wrap of tape.
5. Zet met een watervaste stift op de zak de vind- plaats, het aantal vogels en de datum.
6. Na het verzamelen van de kadavers ontsmet de medewerker de handen met Sterillium.
7. De medewerker trekt de persoonlijke beschermingsmiddelen uit, stopt deze in een vuilniszak en maakt de zak goed dicht.
8. Hierna ontsmet de medewerker nogmaals de handen met Sterillium.
9. De zak met kadavers, vuilniszak met persoonlijke beschermingsmiddelen én de gebruikte materialen worden aan de buitenzijde besproeid met Sterillium.
10. De zak met kadavers en de vuilniszak worden op een reinigbare ondergrond in het vuile gedeelte van de auto vervoerd en vervolgens in een container van Rendac op één van de steunpunten. Let op dat de container goed afgesloten wordt.

Koelunits

De verzamelde dode vogels kunnen afgeleverd worden bij een van de in onderstaande tabel genoemde steunpunten. Op deze steunpunten zijn koelunits aanwezig. Door de lage temperatuur wordt het afbraakproces en de verspreiding van het virus ingeperkt.

Wanneer de koelunits vol zitten, kunnen deze opgeruimd worden of worden geleegd. Indien de koelunits geleegd worden, moeten deze na lediging worden schoongemaakt met water en ontsmettingsmiddel. Hogedruk reiniging dient alleen plaats te vinden in combinatie met een mondkapje (FFP2 filter).

De kadaverbakken voor dode vogelgriep slachtoffers zijn te vinden op de volgende locaties:

Steunpunten		
Plaats	Adres	Locatiebeheerder
Eindewege	Ambachtsweg 8, 4458 DA	Wil Tange
Grijpskerke	Baayenhovenseweg 4a, 4364 RH	Erik Francke
Hulst	Meridiaan 3, 4561 PH	Benny van Gassen
IJzendijke	Oranjestraat 54, 4515 CA	Marc van Steenberghe
Kerkwerpe	Verseputseweg 42A, 4321 TD	Jan van Driel
Sint Maartensdijk	Oudelandseweg 3, 4695 PP	Arno Lindhout

Ziekteverschijnselen na opruimen

Mocht u binnen 10 dagen na in contact te zijn geweest met kadavers van wilde (water)vogels toch griepklachten krijgen, neem dan contact op met uw huisarts of de GGD. Vertel dan dat er mogelijk contact is geweest met kadavers van wilde (water)vogels. Meld het ook bij de werkgever en Arboarts.